

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Kohtuulliset mukautukset, tulkkauspalvelu, ulkomaanmatka, business-luokka, syrjintäolettama

Diaarinumero: 6XXx/2019

Antopäivä: xx.xx.2019

Hakija katsoi Kelan syrjineen häntä hänen vammaisuutensa perusteella asettamalla hänet muihin nähden epäedullisempaan asemaan, kun hänelle ei ollut välitetty ulkomaanmatkalle tulkkiä lentokoneen business -luokkaan. Hakijan käsityksen mukaan on tavallista juhlistaa merkkipäivää businessluokassa, jonka vuoksi tulkkauspalvelua pitäisi myöntää myös business-luokkaan.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että hakijan vaatimuksessa saada tulkki business-luokkaan on kyse pyynnöstä kohtuullisiin mukautuksiin. Se, ettei Kela myönnä tulkkiä business-luokkaan, koski kaikkia tulkkauspalvelun asiakkaita.

Asiassa saadun selvityksen perusteella Kela oli tarjonnut tulkkiä economy-luokkaan, jolloin hakija olisi saanut tulkkauspalvelua lennolle ja ulkomaanmatkalleen. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, ettei asiassa syntynyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaista syrjintäolettamaa kohtuullisten mukautusten epäamisestä, kun Kela ei ole välittänyt hakijalle tulkkiä lentomatkan business-luokkaan ja hylkäsi hakemuksen.

Asian tausta

Hakija on henkilö, jolla on kuulonäkövamma. Hänelle on myönnetty Kansaneläkelaitoksen (jatkossa Kela) tulkkauspalvelupäätöksellä oikeus saada Kelalta tulkkauspalvelua. Hakija on tilannut tulkin ulkomaanmatkalle, jonka keskeisenä osana oli lentää business-luokassa juhlistuen merkkipäivää ystävänsä kanssa. Kela ei välittänyt tulkkiä business-luokkaan, koska Kela järjestää tulkkauspalvelua lentomatkoille vain turistiluokassa. Hakija peruutti matkansa, koska tulkkiä ei välitetty business-luokkaan.

Hakijan vaatimukset

Hakija vaatii, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kieltää Kelaa jatkamasta tai uusimasta syrjintää vammaisuuden perusteella. Hakija vaatii uhkasakon asettamista kiellon tehosteeksi.

Hakijan perustelut

Hakija katsoo, että Kela luokittelee ja arvottaa asiakkaalle sallittuja ja kiellettyjä toimintoja. Tällä luokittelulla Kela kategorisesti evää Kelan tulkkauspalvelun business-luokan lentolipulla. Kela ei kysy syytä business-luokan käyttöön tai sen hintaa, vaan Kela ei automaattisesti välitä tulkkiä business-luokkaan. Hakija vetoaa myös vakuutus oikeuden päätökseen (antopäivä xx.xx.2015, Dnro 18xx/2013/57). Kela on myös aiemmin myöntänyt tulkin business-luokkaan. Hakija katsoo, että Kela on syrjinyt häntä hänen vammaisuutensa perusteella asettamalla hänet muihin nähden

epäedullisempaan asemaan. Hänen käsityksensä mukaan on tavallista juhlistaa merkkipäivää businessluokassa, jonka vuoksi tulkkauspalvelua pitäisi myöntää myös business-luokkaan.

Vastaajan vastaus

Vastaaja kiistää syrjineensä hakijaa.

Vastaajan perustelut

Kela katsoo, ettei lentomatka business-luokassa kuulu tulkkauspalvelulain 7 §:n 1 kohdassa tarkoitettuun tavanomaiseen elämään. Lisäksi Kela toteaa, että tulkkauspalvelulain esitöissä tulkkauspalvelun käyttötilanteissa on kyse laajalti erilaisista henkilön omiin valintoihin perustuvista tavanomaiseen elämään liittyvistä toiminnoista.

Kela ei ole loukannut hakijan itsemääräämisoikeutta tai yhdenvertaisuutta jättäessään myöntämättä hakijalle oikeuden palvelun käyttöön koskien business-luokassa tehtävää lentomatkaa. Kela katsoo, että tavanomaiseen elämään kuuluvaa toimintoa arvioidaan suhteessa siihen, kuinka tavanomaista se on Suomessa asuville henkilöille vammaisuudesta riippumatta. Kelan käsityksen mukaan business-luokassa lentäminen on kohtalaisen epätavallista erityisesti vapaa-ajan matkoilla. Kela ei aseta vammaisia henkilöitä muita ihmisiä huonompaan asemaan vammaisuuden perusteella, vaan rajauksella on olemassa laissa säädetty peruste, jonka lainsäätäjä on katsonut olevan vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden ja yhdenvertaisuuden periaatteen mukainen.

Merkkipäivän viettäminen lentokoneen business-luokassa ei ole myöskään Kelan käsityksen mukaan sellainen yksilöllinen tarve, olosuhde tai tilanne, jonka perusteella lentämistä business-luokassa voitaisiin pitää hakijan tavanomaiseen elämään kuuluvana toimintona. Kyseessä ei ole hakijan henkilöön liittyvä yksilöllinen syy, jonka vuoksi hakijan valitsemaa matkustustapaa voitaisiin pitää hänen tavanomaiseen elämänsä kuuluvana, sillä merkkipäivää on mahdollista viettää muussakin paikassa kuin lentokoneen business-luokassa. Kela on lisäksi tarjonnut tulkkipalvelun tähän tarkoitukseen lentokoneen economy-luokkaan. Kelan epäämisperuste ei ole myöskään liittynyt hakijan vammaisuuteen tai muuhun yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä määriteltyyn kiellettyyn syrjintäperusteeseen. Kela ei ole siten kohdellut hakijaa syrjivästi hänen vammaisuutensa tai muun kielletyn syyn perusteella jättäessään myöntämättä hakijalle oikeuden tulkkauspalvelun käyttöön business-luokassa.

Kela ei ole myöskään laiminlyönyt yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitettua kohtuullisten mukautusten tekemisen velvoitetta. Kelan käsityksen mukaan yhdenvertaisuuslain 15 §:n soveltuminen tulkkauspalveluun ylipäätänsä on kyseenalaista, koska tulkkauspalvelu on rajatulle henkilöryhmälle saatavilla oleva sosiaalipalvelu, eikä yleisesti tarjolla oleva palvelu. Kela katsoo, että mukauttaminen vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin sopivaksi koskee vain sellaisia tilanteita, joissa vammaisuuden vuoksi vammaisen henkilö on estynyt käyttämään palvelua. Se ei siis koske muita palvelun toteuttamiseen liittyviä yksilöllisiä toiveita, joita asiakkaalla on.

Kela katsoo, että koska hakijalle on tarjottu economy-luokassa lentomatkaa, ei yhdenvertaisuuslain 15 §:n kohtuullisten mukautusten velvoitetta ole. Hakijalla ei ole ollut mitään sellaista vammaisuuteen liittyvää syytä, jonka vuoksi hänen olisi ollut mahdotonta käyttää palvelua lentokoneen economy-luokassa. Pyyntö ei myöskään ole ollut kohtuullinen, ja se aiheuttaisi Kelalle

kohtuuttomat kustannukset. Sillä, pitääkö Kela lentolipun hintaa osallistumiskustannuksena vai matkakuluna, ei ole merkitystä, koska Kela katsoo, ettei business-luokan käyttäminen lennolla kuulu tavanomaiseen elämään. Hakijan tarvitsema tulkkauspalvelu toteutuu economy-luokassa olennaisilta osin samanlaisena kuin, jos palvelu järjestettäisiin business-luokassa.

Yhdenvertaisuuden edistämisestä Kela toteaa, että tulkkauspalvelun käyttäminen business-luokassa ei edistäisi vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta riittävän tehokkaasti, tarkoituksenmukaisesti ja oikeasuhtaisesti suhteessa toimenpiteen Kelalta vaatimiin taloudellisiin resursseihin. Tässä on otettava huomioon se, että tämä mahdollisuus olisi annettava kaikille palvelun käyttäjille kaikissa tilanteissa. Yhdenvertaisen vuorovaikutuksen edistäminen toteutuu olennaisilta osin järjestämällä tulkkauspalvelu lentokoneen economy-luokkaan.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkää hakemuksen.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on arvioitava, onko vastaaja syrjinyt hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella, kun vastaaja ei ole välittänyt tulkkia business-luokkaan ulkomaanmatkan lennolle.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan syrjintä muun ohella vammaisuuden perusteella on kielletty. Samaisen lainkohdan 2 momentin mukaan syrjintää on kohtuullisten mukautusten epääminen.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla. Samaisen lain 15 §:n 2 momentin mukaan mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitettun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annetun lain (133/2010, jäljempänä tulkkauspalvelulaki) 5 §:n mukaan oikeus tulkkauspalveluun on henkilöllä, jolla on kuulonäkövamma, kuulovamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino.

Tulkkauspalvelulain 7 §:n mukaan se, jolle on myönnetty oikeus tulkkauspalveluun, voi käyttää palvelua myös ulkomaanmatkoilla, jos matka liittyy henkilön tavanomaiseen elämään, opiskeluun tai työssä käymiseen. Samaisen lain 7 §:n 3 momentin mukaan palvelua järjestetään kahden viikon ylittävältä ajalta vain perustellusta syystä.

Tulkkauspalvelulain 10 §:n mukaan Kansaneläkelaitos voi järjestää tulkkauspalvelun joko tuottamalla palvelun itse tai hankkimalla sen muilta palveluntuottajilta. Kansaneläkelaitoksen tulee järjestää tulkkauspalvelu kokonaistaloudellisesti edullisimmin, huomioiden samalla asiakkaiden yksilölliset tarpeet. Vaativissa tulkkaustilanteissa palvelu voidaan järjestää siten, että käytettävissä on kaksi tai useampia tulkkeja. Tulkkauspalvelua järjestettäessä on otettava huomioon palvelunkäyttäjän toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa.

Syrjintäolettaman syntyminen

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltä ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä olettaman syntymiseen. Täyttä näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että tuomioistuimelle tai muulle asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti oletama syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Olettama syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta voi perustua paitsi vireillepanijan, myös vastapuolen esille tuomiin seikkoihin taikka mahdolliseen muuhun asiaa käsiteltäessä saatuun selvitykseen. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan mukautusten kohtuullisuudella tarkoitetaan yhtäältä sitä, että toimenpiteistä ei saa koitua kohtuutonta taloudellista tai muunlaista rasitetta, ja toisaalta sitä, että mukautusten tulee vammaisten ihmisten näkökulmasta kohtuullisella tavalla toteuttaa heidän yhdenvertaiset mahdollisuutensa saada esimerkiksi palveluja. Esitöiden mukaan toimenpide on ”tarvittava” esimerkiksi silloin, kun jokin palvelu ei ole vammaisen ihmisen saatavilla muihin henkilöihin verrattuna vastaavalla tavalla ilman mukautusta. Edelleen esitöiden mukaan sääntely ei edellytä, että olosuhteet, joissa esimerkiksi palveluja tarjotaan, ovat kohtuullisten mukautusten tekemisen jälkeen vammaisille ihmisille täsmälleen samanlaiset kuin muille asiakkaille. Olennaista on, että palvelut tulevat mukautuksilla vammaisten ihmisten saataville. Esimerkkeinä kohtuullisista mukautuksista esitöissä mainitaan luiskan asettaminen tilapäisesti portaisiin pyörätuolia varten, näkövammaisen auttaminen konkreettisesti tilanteessa, ruokalistin tarjoaminen näkövammaiselle pistekirjoituksella tai ruokalistin sisällön kertominen asiakkaalle suullisesti. (HE 19/2014 vp, s. 79-80)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että hakijan vaatimuksessa saada tulkki business-luokkaan on kyse pyynnöstä kohtuullisiin mukautuksiin. Asiassa saadun selvityksen perusteella hakijalle ei ole myönnetty tulkkausta lentomatkojen business-luokkaan, mutta hänelle on tarjottu lennot economy-luokassa. Se, ettei Kela myönnä tulkkiä business-luokkaan, koskee kaikkia tulkkauspalvelun asiakkaita. Hakija on katsonut, että hänelle olisi tullut kuitenkin myöntää tulkki business-luokkaan.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että hakijan viittaamassa vakuutusosoikeuden päätöksessä (antopäivä xx.xx.2015, Dnro 18xx/2013/57) on ollut kyse oikeudesta

tulkkauspalveluun ja pääsymaksun korvaamisesta. Hakijan viittaamassa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätöksessä (antopäivä xx.xx.2018, Dnro YVTItk 3xx/2017) ei ole ollut kyse tulkkauspalvelun saamisesta, vaan lentoaseman turvatarkastuslinjan käyttämisestä, kun hakijalla oli business-luokan lentolippu ja tulkilla economy-luokan lentolippu. Lautakunta katsoo, ettei näitä päätöksiä voida rinnastaa käsiteltävänä olevaan tapaukseen, kun hakijalla on ollut mahdollisuus saada tulkkausta economy-luokassa.

Hakija on katsonut, että Kela kategorisesti evää tulkkauksen business-luokkaan ja arvottaa asiakkaalle kiellettyjä ja sallittuja toimintoja. Lautakunta toteaa, ettei lautakunnan toimivaltaan kuulu tutkia luonteeltaan hypoteettisia kysymyksiä, eikä arvioida jonkin menettelyn tai käytännön yhdenvertaisuuslain mukaisuutta yleisellä tasolla lainkäyttöpäätöksissään, vaan käsitellä ja ratkaista tapauksia, joissa hakijalla on oikeussuojan tarve.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että yhdenvertaisuuslain tarkoittamissa kohtuullisissa mukautuksissa on kysymys luonteeltaan tapauskohtaisista, yksittäisessä konkreettisessa tilanteessa vammaisen ihmisen tarpeisiin vastaavista toimenpiteistä, joiden keskeisenä tarkoituksena on varmistaa vammaisen henkilön mahdollisuus nauttia tai käyttää avoimia palveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. Lautakunta toteaa, että kohtuullisten mukautusten tapauskohtaisuuden takia niillä ei ole tarkoitettu luoda yleisiä käytäntöjä.

Asiassa saadun selvityksen perusteella Kela on tarjonnut tulkkia economy-luokkaan, jolloin hakija olisi saanut tulkkauspalvelua lennolle ja ulkomaanmatkalleen. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei asiassa ole syntynyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaista syrjintäolettamaa kohtuullisten mukautusten epäämisestä, kun Kela ei ole välittänyt hakijalle tulkkia lentomatkan business-luokkaan.

Johtopäätös

Edellä todetuin perustein yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo saadun selvityksen perusteella, ettei asiassa ole syntynyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaista syrjintäolettamaa kohtuullisten mukautusten epäämisestä. Näin ollen hakijan vaatimus vastaajan menettelyn kieltämiseksi ja uhkasakon asettamiseksi on hylättävä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2, 8, 15 ja 28 §

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010) 5, 7 ja 10 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen (puheenjohtaja), Riitta-Maija Jouttimäki, Juha Lavapuro, Pirkko Mahlamäki ja Timo Saranpää. Asian esittelijä Julia Puumalainen.